

Sociologiska Institutionen

Rätt eller orätt i rätten?

- kvinnor, straff och våldsbrott.

Författare: Wille Kyrk

Magisteruppsats SOCM1 61-80p

Höstterminen År 2007

Handledare: Mats Beronius

Abstract

Författare: Wille Kyrk

Titel: Rätt och orätt i rätten

Uppsats SOCM11 61-80 p

Handledare: Mats Beronius

Sociologiska Institutionen, Lunds Universitet, Höstterminen 2007

Problem/bakgrund:

Denna d-uppsats syfte är att förklara varför det existerar en kvinnorabatt gällande påföljder för vissa typer av våldsbrott. Enligt den tidigare gjorda forskning, tenderas kvinnor att särbehandlas när påföljden skall delas ut. Detta beror delvis på att de i högre grad uppfyller vissa förlåtande parametrar såsom minskad risk för återfall, oftare vårdnad om barnen samt minskad skada vid våldshandlingar vilket i sin tur leder till annan bedömning och lindrigare påföljder. En annan förklaringsmodell till denna divergens är olika könsrollsteorier som proklamerar att synen på vad som betraktas som manligt respektive kvinnligt ligger bakom denna åtskillnad i påföljder. Tre stycken kvalitativa intervjuer genomfördes med en åklagare, domare och advokat för att få tre skilda synpunkter på samma fenomen. Resultatet visade att samtliga tre upplever kvinnorabatten i sina yrkesverksamma liv, men ser ej denna som ett problem. Dem hävdar att kvinnorabatten grundar sig på vissa typer av verklighetsbaserade faktum såsom att kvinnor mer sällan än män återfaller i brott, deras våldshandlingar föregås oftare av pressade situationer, handlingarna är undantagsfall enligt statistiken, vilket är lättare att förlåta, samt brukar kvinnors våld vara riktat mot en bestämd person, vilket ses som mindre farligt gentemot samhället än mäns impulsiva våld. Respondenterna är också överens om att synen på manligt och kvinnligt påverkar den existerande kvinnorabatten. Denna syn grundar sig på traditionen om stereotypa rollförväntningar och spelar en roll direkt och indirekt roll vid utdelandet av påföljder.

Nyckelord:

Könsocialisation

Roller

Våldsbrott

Påföljd

Kvinna

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Problemområde, syfte och frågeställningar	5
3. Disposition	6
4. Teoretisk bakgrund	6
4.1 Socialisation och genusteori.....	6
5. Tidigare forskning	8
6. Metod	11
6.1 Val av kvalitativ metod.....	11
6.2 Urval och etiska aspekter.....	13
6.3 Genomförandet av intervjuerna samt intervju effekter.....	14
6.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	15
6.5 Metoddiskussion.....	16
7. Resultat	17
8. Analys	21
8.1 Därför existerar kvinnorabatten enligt respondenterna.....	21
8.2 Kvinnorabatten som samhällsproblem?.....	22
8.3 Resultatet applicerat på tidigare forskning.....	22
8.4 Resultatet applicerat på könsrollsteorierna.....	23
9. Diskussion	23
10. Referenslista	26
Bilaga 1	

1. Inledning

Göteborg år 2001. Den 45-åriga kvinnan har länge hjälpt sin 72-åriga kvinnliga granne med allehanda göromål. Vid ett tillfälle skulle hon hämta ut 300 kronor från kvinnans bankomat kort och beslutade sig då att samtidigt tömma kvinnans konto. När detta tilltag upptäcktes ett par dagar senare gick 45-åringen in i den äldre kvinnans lägenhet och slog ihjäl henne med en hammare. I den efterföljande rättspsykiatriska undersökningen fann den sakkunnige professorn (som för övrigt bedömt barnflickan i Knutbymålet samt Anna Lindhs mördare Mihailovic som allvarligt psykiskt störda) att föröverskan lidit av en kortvarig reaktiv psykos under själva gärningen, något som ej kvarstod vid själva undersökningen då detta tillstånd ter sig irrationellt och lapidariskt. Kvinnan blev dömd för bedrägeri och mord, straffet blev skyddstillsyn. Hon kunde direkt lämna rättsalen som en ”fri” kvinna (Diesen, 2005 sid. 216-217).

Varför fick denna kvinna ett lindrigt straff för ett grovt brott? Hade en man dömts till samma påföljd om hans bakgrund överensstämde med kvinnans? Denna D-uppsats i Sociologi kommer att behandla kvinnor och straff. Eftersom detta område täcker ett brett spektrum kommer jag att avgränsa mig till våldsbrott och varför kvinnor får lindrigare straff än män för samma typ av brott oavsett om dem är förstagångsförbrytare eller inte. Det är även av vikt att fastställa en avgränsning i form av tid eftersom brott har begåtts och påföljder har utdelats i många hundra år och således fastställs tidsavgränsningen i denna uppsats mellan år 1990 – 2007.

Val av ämne kan klart sammankopplas med den sociologiska sfären, då det rör begrepp och teorier som man, kvinna, genus, kön, brott och avvikande beteende, samt är tidsmässigt relevant då detta är ett område som på senare tid fått mer och mer uppmärksamhet. Min personliga inklination för detta område ligger dels i relationen mellan man och kvinna i olika samhälliga fenomen i moderna samhällen, dels i uppfattningen om vikten av att rättsväsendet om någon institution, skall grunda sig på objektiv och saklig fakta. Om domstolar har olika bedömningsmallar som baseras på individens egenskaper, färdigheter eller kön, är det ett samhälligt problem.

Tidigare forskning på området – vilket kommer presenteras senare i uppsatsen – är eniga om att det existerar en ”kvinnorabatt” i svenska domstolar gällande våldsbrott. Syftet med denna uppsats är att försöka förstå varför denna rabatt existerar. Till min hjälp kommer jag förfoga över tidigare bedrivna forskning på området, teorier gällande kön, genus och socialisation samt tre stycken intervjuer med tre vitt skilda aktörer i rättsprocessen, nämligen domare, advokat och åklagare. Dessa tre har olika uppgifter, vilket medför tre olika perspektiv på

samma fenomen. Vad är deras syn på faktumet att kvinnor döms till lindrigare påföljder än män för våldsbrott?

Min egen förförståelse grundar sig på tidigare forskning och debatten i media. Begreppen kvinnobrott och påföljd är synonymt med olika former av lindring. Det känns som det kvinnliga inte har någon plats i den av, och för män skapade brottsvärlden. Ett exempel på detta är enligt Diesen (2005) de förmåner som häktade kvinnor utan restriktioner erhåller gentemot manliga dito såsom möjligheten att sammanstråla i gemensamhetsavdelningen och bära privata kläder. Även Wiklund (1990) ger ett exempel på särbehandling av kvinnliga interner då deras chans till förkortade straff och permissioner markant ökar om de är moder åt unga barn. Denna chans existerar inte för män i samma utsträckning.

Dessa exempel utgör inte den primära kärnan i min uppsats men är ändå relevanta eftersom det visar på en differentierad syn på manliga och kvinnliga avvikare vilket jag tror genomsyrar stora delar av det svenska rättsväsendet. Det kan inte vara en slump att dessa olika punkter pekar åt samma håll, jag tror att kvinnor ses som just kvinnor i första hand och inte som brottslingar eller avvikare.

2. Problemområde, syfte och frågeställningar

Att ens kön eller andra opåverkbara faktorer skall inverka på påföljden av det brott du begått måste ses som ett problem. Inför lagen skall alla vara lika, rik som fattig, gammal som ung eller man som kvinna. Detta är ett av de primära målen för varje samhälle som har avsikt att kalla sig rättssamhälle. I Sveriges Lagar kan följande stycke ekläras:

”Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet
(Sveriges Lagar, 2006, Regeringsformen, 1kap 9§)”

Syftet med uppsatsen är att belysa och lyfta fram de faktorer som samspelar och påverkar den kvinnorabatt som existerar för vissa typer av brott. Detta görs i konsultation och analys med teorier, tidigare forskning och tre olika aktörer i rättsväsendet nämligen en domare, advokat och åklagare. De konkreta frågeställningarna för denna uppsats är; varför existerar det en kvinnorabatt beträffande påföljdspraxis för vissa typer av brott? Ska kvinnorabatten uppfattas som ett samhällsproblem?

3. Disposition

I nästkommande kapitel presenteras Giddens könssocialisationsteori samt Chodorows genusteori som skall fungera som teoretisk bakgrund för uppsatsen. I kapitel fem presenteras tidigare forskning på området innehållande Åklagarmyndighetens rapport på begäran från Regeringen ”Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott” (2005), Gunilla Wiklunds, verksam på Brottsförebyggande Rådet, opus ”Kvinnor och brott” (1990), Marja Walldéns rapport ”Kvinnor och brott” (2000) samt Christian Diesens forskning ”Likhet inför lagen” (2005). Vidare fortsätter uppsatsen med en presentation av, och redogörelse för val av metod och insamlingen av empiri i kapitel sex, medan jag i kapitel sju presenterar resultatet av mina tre intervjuer. Uppsatsen avslutas med en analys av materialet i kapitel åtta samt en diskussion och avrundning i kapitel nio.

4. Teoretisk bakgrund

I detta stycke återges de teorier som har relevans för att kunna belysa min frågeställning om hur de bägge könen rollförväntningar skapas.

4.1 Socialisation och genusteori

Enligt Giddens är socialisation en process där barn eller nya medlemmar av ett samhälle lär sig de rådande normerna och värderingarna. Denna process utgör ett skeende där barnet gradvis skaffar sig kunskap och färdigheter för att passa in i den rådande kulturen. Denna ”normbaserad formgivning” utgör en livslång process där människans beteende skapas, utvecklas och anpassas till omgivningen. Det går här att tala om två generella faser som inbegriper ett antal ”socialisationsagenter”, det vill säga specifika grupper eller sociala kontexter där socialisationen fullföljer. Den första fasen kallas för *primär socialisation* och sker under barnets tidiga år, och utgör det mest intensiva skedet i barnets uppväxt. Här får barnet det grundläggande språk- och beteendemönstren som ligger som bas för kommande lärande. Familjen är oftast den viktigaste ”agenten” då barnet tillbringar den största delen av sin tid i detta sällskap. Den *sekundära socialisationen* inträffar efter den tidiga barndomen och fortsätter sedan livet ut. Här påverkar andra ”agenter” individen och kan exempelvis vara kompisar, skola eller idrottslag. Samspelet i dessa sociala kontexter hjälper individen att skapa egna värderingar (Giddens, 2003, sid. 42-44).

Vidare fortsätter Giddens med redogörelsen kring att åsikterna starkt går isär gällande utsträckningen av skillnaderna mellan män och kvinnors beteendemönster och hur dessa är

kopplade till antingen kön eller könsocialisation. Somliga hävdar att det existerar en medfödd skillnad gällande exempelvis hormonbalans, genetik och hjärnans storlek. Denna skillnad i biologiska faktorer grundar sig i en divergens i beteendemönstren som är synlig i de flesta kulturer. Detta innebär att de bägge könen har olika roller och uppgifter. I de forntida jägarsamhällena hade männen till uppgift att hänge sig åt aggressiva handlingar då de hade de förutsättningar som krävdes, vilket kvinnorna saknade. Dessa argument får inte medhåll av alla forskare. Dessa proklamerar att beteendena är ett resultat av förväntningar. Kvinnorna förväntades inta en mer passiv och mjuk roll medan männen var mer av det robustare slaget. Denna förklaring till skillnaden mellan män och kvinnor är könsocialisation, det vill säga de sociala förväntningar på beteende som anses lämpligt för män respektive kvinnor. Detta rör inte de fysiska egenskaperna som män och kvinnor uppvisar, utan utgörs av de socialt formade drag som rör manlighet respektive kvinnlighet. Denna aspekt utgör könsrollsocialisationen, den inläring av olika könsroller som sker via olika socialisationsagenter, såsom familj, massmedia och vänner. Olikheten mellan män och kvinnor är således en följd av att de socialiserats in i skilda könsroller. Den manliga respektive kvinnliga könsrollen är förknippad med olika identiteter, maskulinitet – femininitet, och dessa könsroller är sammankopplade med förväntningar om ett visst beteende. Pojkar och flickor förväntas uppträda och utföra olika typer av sysslor som är sammanlänkade med deras könsroller. Vid dubiösa händelser då det råder en inkongruens mellan förväntningar och könsroller kan detta leda till sanktioner mot en av parterna, vilket medför att parterna förstärker de handlingsmönster som efterfrågas. Den manliga och kvinnliga könsrollen konstrueras således annorlunda. Detta har lett till skilda möjligheter och positioner, såsom makt, prestige och rikedom senare i livet (Giddens, 2003, sid. 112-113, 116-117).

Nancy Chodorow skapade en genusteori då hon ansåg att existerande könsteorier implicit innehåller en deterministisk biologisk infallsvinkel. Genusteorin kunde istället förklara produktionen och reproduktionen av manliga respektive kvinnliga identiteter genom att ta sociala system och rådande normsystem i beaktande i analyser av moderna kapitalistiska samhällen. I dessa samhällen har kvinnan generellt sätt det primära ansvaret för barnen medan mannens åtaganden ter sig på andra arenor utanför hemmiljön. Även om barnets mor inte står för omsorgen hela tiden, visar det sig ofta att kvinnor däremot gör det i form av exempelvis dagmammor, mormödrar eller dagispersonal. Detta medför att barnen i interaktion med kvinnliga omsorgsgivare anammar vissa givna identiteter, medan mannens egenskaper präglar

de sociala och samhälliga systemen. Efter barnens första år, som präglas av närhet till modern, börjar den åtskilda anpassningen till omvärlden för barnen. Sonen uppmuntras indirekt och direkt att inta en mansroll innehållande de förväntningar ett givet normsystem besitter. Denna roll är sammankopplad med en karriär utanför hemmet och leder gradvis till reproduktionen av ett samhälle med manligt tolkningsföreträde. Dottern däremot, ses just som dotter och förväntas anamma de attribut som modern förfogar över. Således produceras och reproduceras givna roller och förväntningar på vad som anses vara manlig och kvinnlig i ett givet samhälle (Chodorow, 1995, sid 23-26, 126-137)

Kontentan av dessa teorier - och dess relevans för uppsatsen – är att män och kvinnor har olika samhälligt normdeterministiska förväntningar på sig hur de skall uppträda. Människor lär sig via olika socialisationsagenter vad som förväntas och inte förväntas av deras könstillhörighet. Dess relevans är att de ger en möjlig förklaringsmodell till varför kvinnan just ses som kvinnan och således inte ligger i analogi med våldsbrott och avvikande beteende. Dessa drag är inte kommensurabla med förväntningar om hur en kvinna skall uppträda och således uppstår en inkongruens mellan kvinnans faktiska handling och efterföljande sanktioner. Just denna förväntan och förförståelse på vad som är kvinnligt och inte, kan spela en avgörande roll hos övriga aktörer i rättsprocessen. Aktörerna ser säkerligen kvinnan som misstänkt våldsbrottsling men också som kvinna, vilket medför enligt ovannämnda teorier en uppfattning om att våldsbrott är något okvinnligt och således infinner sig andra aspekter och begrundelsepunkter än enbart de faktiska kring gärningen.

5. Tidigare forskning

Den svenska Åklagarmyndigheten har på Regeringens begäran sammanställt en rapport gällande domstolarnas påföljdspraxis för våldsbrotten misshandel, grov misshandel, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga hot, grovt olaga hot, rån samt grovt rån. Rapporten bygger på 2285 Tingsrättsdomar och 333 Hovrättsdomar där Tingsrättens dom i relevant avseende ändrats. Samtliga domar är såkallade rena domar och innehåller endast en typ av brott och ett straff. Är personen tidigare dömd ökar risken för fängelsestraff, oavsett kön, och fängelsestraffets tidslängd är även lika om personen tilldelas påföljden fängelse, oavsett kön. Den stora skillnaden ligger i att kvinnor dömda för våldsbrotten misshandel, grov misshandel, grov fridskränkning samt olaga hot döms lindrigare än män, oavsett om de är förstagångsförbrytare eller inte. En kvinnorabatt kan här utkristalliseras för vissa kategorier av våldsbrott eftersom tidigare brottslighet eller ej, inte spelar någon roll för skillnaden mellan

könen gällande dessa fyra våldsbrott. Mellan åren 2000 – 2005 granskades 195 domar där män blivit dömda för misshandel och 16 domar gällande dömda kvinnor. 19 % av de dömda männen fick fängelse medan ingen kvinna fick denna påföljd. Totalt var sammanlagt 30,8 % av de dömda återfallsförbrytare och ingen åtskillnad existerade mellan könen. Vad beträffar grov misshandel, granskades 877 domar gällande män. 79,2 % av männen dömdes till fängelse medan 60,3 % av de 58 granskade fallen beträffande kvinnor erhöll samma påföljd. För våldsbrottet grov fridskränkning dömdes 80,6 % av de sammanlagt 93 granskade mansdomarna till fängelse. Motsvarande siffra för de 11 kvinnodomarna var 45,5 %. Det fjärde och sista våldsbrottet där en åtskillnad kunde utrönas i fråga om straffpåföljd var olaga hot, där 10,3 % av de total 175 granskade fallen gällande män slutade med fängelsestraff. Ingen av sammanlagt 18 dömda kvinnor fick fängelse som påföljd för detta brott (Åklagarmyndigheten, 2007).

Marja Walldén har på uppdrag från Brottsförebyggande Rådet kartlagt och analyserat den kvinnliga brottsligheten i Sverige. Walldén hävdar att kvinnor förväntas inneha en lägre grad av de egenskaper som ökar sannolikheten för våldsbrott som exempelvis aggressivitet och bedömning av risker, samt en högre grad av empati och medkänsla. Även det faktum att brottslighet inte i samma grad krockar med den bilden som finns av manlighet utan även kan stärka en manlig identitet påverkar synen på våldsbrott som en manlig företeelse. Män försöker dessutom i högre grad att lösa konflikter med våld än kvinnor. I konstruktionen av den manliga könsrollen existerar olika förebilder och idoler som skall exemplifiera en manlig roll och specifika egenskaper som exempelvis krigshjältar, tuffa poliser och superhjältar som löser konflikter med våld. Många män får även en direkt utbildning i aggressivitet genom sin militärtjänstgöring. Dessa faktorer ger olika bilder även manliga och kvinnliga egenskaper och bildar således två olika bedömningsgrunder för vad som förväntas och vad som riskeras (Walldén, 2000, sid 15-21).

I analogi med Walldén redogör även Gunilla Wiklund för den skilda synen på kvinnor och män i straffutdelningen gällande vissa typer av brott. Dock existerar ingen sådan skillnad när bedömningsgrunderna för brott sker efter objektiva kriterier som avgör brottets grovhet, som exempelvis vid rattfylleri där antal milligram alkohol per liter utandningsluft avgör grovheten på överträdelsen. En tendens kan istället skådas när dessa färdiga mallar inte finns och aktörernas tolkningar avgör grovheten, nämligen att en kvinnlig förbrytare i högre grad har en större chans till strafflindring än sin manliga dito. Detta fenomen kan visa att dels aktörerna på utredningsstadiet som lägger upp spelreglerna för åklagaren, dels åklagaren själv som skall

besluta om åtal eller ej, präglas av godtycke och förlåtelse gällande kvinnliga förbrytare som flanerar på en för män vanligare arena (Wiklund, 1990, sid 25-29).

Christian Diesen har i sitt arbete *"Likhet inför lagen"* (2005) analyserat de skiftande förutsättningarna som råder för män och kvinnor i rättsapparaten. Kvinnor står för ca 20 % av de sammanlagda lagförda brotten i Sverige. Det brottet som har störst kvinnorepresentation är snatteri (ca 30 %) medan kvinnor enbart står för ca 10 % av de totalt lagförda våldsbrotten. Denna manliga överrepresentation av lagförda brott skall dock inte innebära att de per automatik erhåller strängare straff, men tidigare forskning och undersökningar pekar dock åt detta håll. Diesen belyser ett antal parametrar som kan förklara denna kvinnorabatt, vilket kan grunda sig i stereotypa uppfattningar om kvinnlig identitet, natur och karaktär. När kvinnor väl begår brott ses dem som undantagssituationer, och i undantagssituationer är det alltid enklare att frångå gängse praxis, vilket leder till differentierade straffsatser. Den stora åtskillnaden mellan manliga och kvinnliga våldsbrott är att kvinnliga våldsbrott i betydligt högre grad drabbar en för kvinnan närstående person. Detta innebär att det oprovocerade våldet, och därmed risken för oskyldiga medborgare att drabbas minskar. Mäns våld har en tendens att i högre grad gå ut över för dem okända personer. De anses ha en lägre "retningströskel" än kvinnor och deras våld kan uppkomma relativt irrationellt och plötsligt. Kvinnor betraktas också som offer för omständigheter snarare än individer med vanskapta eller felaktiga identiteter och kan således bemötas med en mer förstående inställning. Även det statistiskt bevisade faktumet att män i högre grad än kvinnor återfaller i brottens banor och att kvinnor ses som lättare att återanpassa in i samhället då brottslighet inte är förknippat med den kvinnliga identiteten, kan vara en anledning till existensen av denna kvinnorabatt (Diesen, 2005, sid 208-217).

Ett exempel på detta fenomen är enligt Diesen bedömningen av barnflickan i den uppmärksammade Knutbymålet.

En ung, ostraffad, kristen kvinna utan missbruksproblem handlar helt enkelt inte så här om hon inte är psykiskt sjuk. Gör man tankeexperimentet att brottet istället utförts av en man, kan man misstänka att bristen på psykiatrisk diagnos hade lett fram till slutsatsen att dåden utförts av en religiös fanatiker, som inte var att betrakta som sjuk i psykiatrisk mening (Diesen, 2005, sid 216).

Den tidigare forskningen på detta område är överens om att det existerar en kvinnorabatt för våldsbrott. Deras gemensamma nämnare är just synen på kvinnan som främst kvinna, och inte brottsling. Detta medför både en omedveten och medveten behandling av den åtalade kvinnan som resulterar i olika former av lindrigare bemötande och bedömande.

6. Metod

I detta avsnitt kommer jag redogöra för hur uppsatsens empiriska insamling kommer gå till väga. Jag kommer även att presentera mitt val av metod och de delar som den kvalitativa ansatsen innefattar. Vidare följer en exposé gällande genomförandet av intervjuerna samt en metoddiskussion.

6.1 Val av kvalitativ metod

I initialskedet gällande funderingarna kring vilken metodologisk ansats som mest skulle lämpa sig för denna studie, stod valet mellan antingen ett kvantitativt eller kvalitativt angreppssätt för att belysa min frågeställning. Jag övervägde möjligheten till att använda den kvantitativa metoden då datainsamlingen förmodligen skulle te sig enklare. Dock insåg jag att jag skulle bli tvungen att formulera en enkät och använda mig av ett gediget antal respondenter, vilket jag av erfarenhet vet är komplicerat samt tidskrävande. Jag kände att svarsalternativen i en enkät låser respondenten till en viss typ av svar, samt att denne vid en öppen intervju kan utveckla sina svar och således göra sig själv mer rättvisa. De svar jag eftersträvar är inte enkla ja eller nej, utan mer djupgående, då jag åstundar respondentens tankar och åsikter om fenomenet på en djupare nivå. Jag får även möjlighet att ställa följdfrågor, och vid oklarheter, be respondenterna att utveckla eller förtydliga sina svar. Valet föll på den kvalitativa metoden för dess flexibilitet och närhet till respondenterna. Mitt val tedde sig rimligt eftersom jag behärskar den kvalitativa metoden och dess intervjuform från tidigare studier och arbeten, och ser detta som en styrka i mitt metodval. En annan styrka med den kvalitativa metoden är det djup som erhålls via penetrationen av fenomenet, vilket den kvalitativa intervjun ger mig möjlighet till. Detta i motsats till den kvantitativa metoden, då undersökaren endast skrapar lite på ytan. Det skall dock tilläggas att den kvantitativa metoden ger mig möjlighet att undersöka ett bredare spektrum, men dock ej på det djuplodande och förstående sätt jag önskar.

Genom erfarenhet och tidigare användning vet jag att beroende på frågeställningen, används olika typer av frågor i intervjuer. Dessa frågor kan antingen vara av strukturerad, semistrukturerad eller ostrukturerad karaktär. Målet var att intervjusituationen skulle fortlöpa som ett vardagligt samtal och att nya teman ska uppenbaras, och således tedde sig en öppen intervjuform som lämpligast. Frågorna blir då som en minneslista, vilket täcker de områden jag önskar svar inom. Som intervjuare är det av stor vikt att besitta ett öppet sinneslag, då jag måste kunna ta till mig eventuella nya frågeställningar eller infallsvinklar under undersökningens gång. Förhoppningen var att intervjuerna skall påminna om ett vardagligt samtal, men av mig förbestämda teman. Mina intervjuer präglades av en metodologisk medvetenhet, vilket betyder att jag hade ett framt och professionellt förhållningssätt till både respondent och undersökning. Dessa intervjuer kan ske i olika kontexter såsom face to face, telefon eller Internet. Min förhoppning var att intervjuerna skall ske face to face eftersom jag finner detta mest lämpligt för studien. Anledningen till detta är närheten till respondenten, samt möjligheten att tyda ansiktsuttryck och kroppsspråk samt vid oklarheter be dem att utveckla sina tankar. Det visade sig att en av respondenterna föredrog en telefonintervju, och således rättade jag mig efter hennes önskemål.

Precis som Holme & Solvang hävdade, gav den kvalitativa metoden en närhet till respondenterna i undersökningen. Jag mötte respondenterna i en face to face - relation och upplevde samma situation som respondenten befann sig i. Just detta är målet med det kvalitativa tillvägagångssättet, ett försök att överskrida det subjekt - objektförhållandet som utmärker naturvetenskapen. Detta uppnåddes av mig som undersökare genom att jag satte mig in i den undersöktes situation och såg världen utifrån hans eller hennes perspektiv. Jag försökte alltså se fenomenet som studerades inifrån (Holme & Solvang, 1997, sid. 92).

I genomförandet av öppna intervjuer gav Svenningssons, Lövheims och Bergquists (2003) råd mig stor hjälp att förstå och använda denna metodform. Författarna påpekar att intervjun handlar om ett samtal mellan två ojämlika parter där intervjuaren styr frågorna och således också vad som ska besvaras. En forskningsintervju kan liknas vid ett vardagligt samtal, men skall kännetecknas av en metodologisk medvetenhet om frågeformerna, svaren skall uppmärksammas kritiskt samt användandet av en intervjuguide. Intervjuguiden innehåller färdigbestämda teman som skall diskuteras, men respondenten har stor frihet att själv utforma svaren. Denna typ av intervju är flexibel och fokus ligger på vad respondenten anser vara viktigt (Svenningsson, Lövheim, Bergquist, 2003, sid. 82-87).

Efter jag tagit del av Kvales opus fann jag många goda råd som jag använde i genomförandet av intervjuerna. Jag bör enligt Kvale klargöra tre stycken nyckelfrågor; *Vad* – att skaffa förkunskap om ämnet som undersöks, *Hur* – att förvärva kunskaper om olika intervju- analystekniker och avgöra vilka som är lämpligast i detta sammanhang samt *Varför* – att klargöra syftet med undersökningen. Kvale proklamerar även att en väl genomförd intervju kan resultera i en positiv upplevelse för respondenten och öka dennes förståelse för den egna livssituationen (Kvale, 1997, sid. 91-103).

6.2 Urval och etiska aspekter

Urvalet för denna undersökning skedde via ett tillfällighetsurval. De tre aktörerna som motsvarar urvalet är verksamma inom rättsprocessen och innehar yrkena domare, advokat och åklagare. Beroende på tillgänglighet är deras verksamma bas i södra Sverige. Det är inte avgörande för deras medverkan att dem personligen haft erfarenhet av att åtala, försvara eller döma kvinnliga brottslingar. Om de personligen haft denna tidigare erfarenhet kan min intervju påverkas negativt då deras känsla kan bli att dem gjort fel och måste försvara denna handling, istället för att på ett objektivt sätt kunna bidra med synpunkter och funderingar till min undersökning. Oavsett om dem har gjort det tidigare finns det alltid en chans att dem kommer att göra det i framtiden, och således finns en möjlighet till personlig utveckling och reflektion kring detta fenomen. Det vitala är istället att alla tre utgör olika delar i rättsapparaten och således är relevanta i undersökningen eftersom deras synsätt har tre olika innebörder på dels specifika uppgifter i rättsprocessen, dels på rättsväsendet i stort då det är deras vardag.

Vad beträffar de etiska aspekterna i mitt förfarande och genomförande, var det av stor vikt att under arbetet hålla dessa högt i kurs. Detta är inte allena vitalt för respondenternas skull, utan även för min egen trovärdighet som undersökare. Att åstadkomma informerat samtycke från respondenterna, informera dem om undersökningens syfte samt upplysa dem om att deltagandet sker på frivillig basis är givet. Självfallet kunde de på egen begäran dra sig ur undersökningen om de behagade. Respondenterna kommer att inneha fingerade namn och det ända som presenteras är deras ålder samt yrke. Respondenterna fick själva avgöra om samtalet skulle spelas in – vilket skulle underlätta min datainsamling – eller om samtalet just skall vara ett samtal utan elektroniska moduler, samt bestämma plats för intervjuerna då dem skulle känna sig trygga och tillfreds med situationens yttre omständigheter.

Kvale redogör för tre etiska riktlinjer gällande forskning om människor. *Informerat samtycke* innebär att forskaren informerar respondenterna om studiens syfte, hur undersökningen är upplagd samt de risker som är förenade med deltagande. Respondenterna skall även vara medvetna om att de kan dra sig ur när det behagar. Att delge information om undersökningen är en hårfin balans mellan detaljerad överinformation och utelämnandet av aspekter som kan vara betydelsefulla för respondenterna. *Konfidentiellt* är enligt Kvale privat data som kan identifiera respondenterna och skall vid önskan hållas anonym. I de fall då undersökningen kan komma att publiceras, och respondenterna kan kännas igen, måste de ge sitt samtycke för publikationen. Innebörden av Kvales tredje riktlinje, *konsekvens*, är hurusom att det kan leda till risker för de inblandade, och även den grupp respondenten eventuellt representerar. Det är forskarens skyldighet att ha detta i beaktande (Kvale, 1997, sid. 107-111).

6.3 Genomförandet av intervjuerna samt intervju effekter

Sammanlagt genomfördes tre intervjuer med en domare, en åklagare och en advokat, med Kvales tre punkter i beaktande. De två face to face intervjuerna tog cirka 45 minuter vardera att genomföra, och efter varje intervju skedde en transkriberingen av samtalet som sedan skulle ligga till grund som det empiriska materialet i min undersökning. Intervjun via telefonen tog något kortare tid, cirka 25 minuter. Både den första och andra intervjun genomfördes på av advokaten respektive domaren bestämd plats. I den initiala kontakten med en advokatbyrå samt en Tingsrätt i södra Sverige presenterade jag mig själv, mitt ämnesområde samt deras roll i undersökningen. Jag upplyste även dem om deras anonymitet och möjlighet att läsa intervjun innan publicering, samt fick godkännande på frågan om att använda en ljudupptagningsmodul i form av en mobiltelefon för att underlätta analysen av deras svar. Båda intervjuerna kännetecknades av avslappnad stämning och en hjärtlig ton och grundades på av mig förbestämda teman i en intervjuguide (bilaga 1). Det förekom även diskussioner om andra spørsmål än vad syftet med uppsatsen var för att intervjuerna skulle kännas som ett vardagligt samtal.

Jag tog även kontakt med Åklagarmyndigheten i en sydsvensk stad och fick möjligheten till att tala med en åklagare för att presentera mig och mitt syfte samt att bestämma tid för ett möte. Åklagaren var både glad och intresserad av mitt ämnesval men kunde inte finna någon lucka de närmaste veckorna och föreslog istället ett telefonmöte direkt. Dock fick jag godkännande att spela in samtalet på min mobiltelefon för att underlätta bearbetningen av

data, och eftersom jag redan genomfört de andra två intervjuerna och kände mig säker på min intervjuguide och mitt egen roll accepterade jag dennes erbjudande.

Merriam redogör för tre variabler som kan avgöra hur samspelet mellan forskare och respondent fungerar. Ens personlighet och färdighet i kombination med respondentens attityd och inställning samt bägge parter definition av situationen avgör vilken typ av information som kommer delges forskaren under intervjun. Den mänskliga faktorn är omöjlig att undvika i intervjusituationer, men det går att afficiera riskerna. Detta kräver en avsevärd mängd träning i kombination med att forskaren erhåller återkoppling på sina prestationer. Det centrala är att forskaren inte skall strida mot respondentens åsikter och tankar även om de inte råder en symbios mellan egna värderingar och respondentens dito (Merriam, 1994, sid. 89-91).

Även Kvale proklamerar vikten av att skapa en god stämning mellan intervjuare och respondent. Det är forskarens uppgift att bygga upp en god atmosfär där respondenten känner sig trygg nog att tala fritt om sina upplevelser och tankar. Detta innebär att forskaren intar en känslig balans mellan det kognitiva kunskapssökandet och den mänskliga interaktionens nyckfulla aspekt. Ett dilemma kan uppstå då forskaren samtidigt skall uppmuntra respondenten att ge personliga uttryck och dela med sig av sina känslor, men inte låta intervjusituationen förvandlas till ett terapeutiskt gissel där kontrollen går förlorad. Forskaren får aldrig glömma att intervjusituationen inte är ett ömsesidigt samspel mellan två likställda parter, utan det råder en bestämd makthierarki där forskaren styr och introducerar frågorna (Kvale, 1997, sid. 118-123).

Sammanfattningsvis var det tre väl genomförda intervjuer med tre kompetenta och insatta respondenter som bidragit med stor nytta och kunskap till denna undersökning. Innan intervjuerna förekom frågor som inte hade direkt med undersökningen att göra, men indirekt påverkade denna då spørsmål om jobbfunderingar, dalafjällen och studentliv lättade upp stämningen. Jag känner att de etiska aspekterna som kan tillämpas beaktades i högsta grad och bidrog till tre lyckade intervjuer som kan belysa mina frågeställningar. Trots att alla tre haft egna erfarenheter av åtalade kvinnor, fick jag aldrig känslan av att dem upplevde det som om jag ansåg att dem handlat fel, och därmed koncentrera sig på att försvara sina egna handlingar istället för att lägga fokus på frågeställningen.

6.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Undersöknings validitet kan härledas till ett av Howard Beckers (1998) trick gällande att beakta ens urvalsprinciper. Författaren poängterar att ens resultat kan påverkas utifrån

respondentens geografiska och socioekonomiska kontext. Just detta medför ett problem i resultatets generaliserbarhet då dessa yttre faktorer kan påverka svaren (Becker, 1998, sid 68-71).

Halvorsen definierar begreppet validitet som ett överensstämmande mellan empiri- och teoriplanet. Validitet går att översätta med ordet giltighet eller relevans. I begreppets innebörd existerar även relevansen för den data som samlats in i relation till den undersökta problemställningen. Med reliabilitet menas hur pålitlig undersökningen är, det vill säga att flera oberoende mätningar skall ge ungefär liknande resultat (Halvorsen, 1992, sid. 42-46)

Dock känner jag att mitt urval inte skulle kunna göras på något annat sätt för att erhålla en högre grad av validitet eller generaliserbarhet, förutom att ett större antal respondenter kunna bidra med en större generaliserbarhet. Tyvärr sätter tidsbegränsningen stop för detta. Eftersom kvinnorabatten som fenomen existerar i hela Sverige bör det geografiska valet av ett fåtal respondenter inte spela en avgörande roll för reliabiliteten eller validiteten. Jag känner att dels den tidigare forskningen, dels att respondenternas svar lutar åt ett bestämt håll men undersökningen inbegriper ett för litet antal respondenter för att jag kan generalisera alltför vitt.

6.5 Metoddiskussion

Valet av att den öppna intervjuformen skulle ligga till grund för mitt empiriska insamlande ter sig nu efteråt som den klart lämpligaste modellen för min frågeställning. Jag fick möjlighet att ställa följdfrågor, be dem utveckla sina svar vid oklarheter samt förklara mitt syfte på ett annat sätt än vad standardiserade frågeformulär tillåter mig att göra. Jag ser även användandet av ljudupptagningsmodulen som en styrka då jag kunnat koncentrera mig på respondenten istället för att tvingas ta anteckningar på allt dem sagt, samt möjligheten att kunna återvända till den transkriberade texten i samband med arbetandet av resultatet eftersom jag som skapare av undersökningen hela tiden pendlar emellan att försöka förstå och förklara fenomenet. Även alla goda tips som erhållits via relevant metodlitteratur och via egna erfarenheter har påverkat valet och genomförandet av metoden på ett positivt sätt. Kvalets tre tips gällande, hur, vad och varför, har inneburit en hjälp för mig att dels strukturera upp arbetet till en färdig art, dels hjälpt mig att hela tiden betänka relationen mellan uppsatsens syfte, förkunskap och metod för att undersökningen skall bedrivas stringent.

Om jag skall peka på några nackdelar som uppenbarats under användningen av metoden, kan jag poängtera att användandet av intervjuguiden delvis innebar att samtalet ibland

hamnade utanför den tänkta sfären. Mitt eftersökta område är ganska smalt och mina respondenter gled ibland in på områden kring brottslighet som jag ej hade för avsikt att belysa. Dock tror jag att användandet av den hjälpt mig att nivellera risken för mer oväsentliga inslag då dess teman utgjorde rubriken för deras åsikter, kunskap och antaganden.

7. Resultat

Min första intervju genomfördes med advokaten Nils, 52 på en av honom bestämd plats. Nils berättar att han verkar som advokat i vardagen och mest sysslar med att försvara ett ungt klientel som åtalats för mestadels våldsbrott. Nils kan endast erinras ett tillfälle då han försvarat en kvinna som sedermera dömts till fängelse. Hans klient var åtalad för dråp men dömdes sedermera för vållande till annans död. Om denna person varit en man borde samma påföljd varit aktuell eftersom Tingsrätten måste motivera brottets art och karaktär. Dock kan Nils känna att kvinnor betraktas som ett mindre hot gentemot samhället, då dem i regel inte uppvisar samma robusta och aggressiva bild av sig själva som män tenderar att göra i högre utsträckning. En persons fysiska egenskaper spelar också en roll om denne blir åtalad för exempelvis misshandel. Är det en liten tanig kvinna som påstås ha slitit någon i håret blir skadan av tilltaget X, och påföljden blir troligtvis Z. Om det däremot är en kraftig karl som åtalats för tilltaget är det större risk att skadan blir Y, och påföljden blir W, trots samma handling. Vidare fortsätter Nils med förklaringen gällande kvinnorabatter, med att han tror att män ses som farligare brottslingar än kvinnor då de innehar andra förväntningar på sig från andra personer i dess närhet. Många unga killar tror att man kan lösa konflikter med hjälp av våld. Vad detta beror på kan han inte svara på då han inte tänkt på det speciellt mycket, men det kan ha att göra med uppfostran eller medfödda manliga anlag. Eftersom Nils i princip uteslutande försvarar unga personer som står åtalade för våldsbrott säger hans erfarenhet att i cirka 90 % av fallen rör det sig om unga män, som antingen hamnat slagsmål, rånat eller hotat någon. Alkohol är oftast med i bilden och dessa händelser utspelar sig merendels på dygnets sena timmar i stadsmiljö. När en kvinna står åtalad för liknande överträdelser, säger statistiken enligt Nils att det handlar om undantagsfall och således kan man tala om att kvinnan flanerar på en för henne ovan eller felaktig arena. Kvinnor begår helt enkelt inte lika mycket våldsbrott som män och således är det inte vardagsärenden. Att kvinnor ej begår våldsbrott i samma grad som män är ett intressant fenomen enligt Nils. Även här tror Nils att det har att

göra med uppfostran eller anlag. Det finns vissa saker som betraktas som manliga eller kvinnliga och det kan uppfattas som lätt frapperande om någon som ej passar in i mallen eller uppvisar en helt annan bild än vad som förväntas. Detta resonemang är en möjlig förklaringsmodell till varför kvinnorabatten existerar enligt Nils.

Nils anser inte att den existerande kvinnorabatten är ett samhällsproblem;

Nej, det vill jag inte kalla det. Jag som försvarare vill inte anlägga den positionen. Jag måste se till min klients bästa [...] och det skulle innebära att jag är för hårdare straff i en generell mening. Nej, det är jag inte (Nils, 52).

Dock kan Nils förstå att vissa betraktar det som ett juridiskt problem eftersom lagen skall tillämpas objektivt. Samtidigt är försvarandet av just en kvinnlig åtalad ingen fördel i den bemärkelsen att det är just en kvinna. Nils betonar att det inte är något som används i slutpläderingen för att vinna direkt mark, utan att det snarare indirekt ses som en förmildrande omständighet. Beviset för detta är den existerande kvinnorabatten.

Den andra intervjun genomfördes med domaren Jan, 44 på av honom föreslagen plats. Jan uppger att han är medveten om att det existerar olika former av kvinnorabatter i rättsväsendet. Det kan röra sig om annan påföljd vid utdömning av straff eller kortare form på påföljden. Jan upplever inte att han själv medvetet sätter ett likhetstecken mellan kvinna och lindrigare straff, dock poängterar han att förekomsten av detta existerande fenomen beror på mäns och kvinnors skiftande natur gällande brottets art och risken för återfall. Män begår fler och grövre brott, enligt Jan. Hans egen erfarenhet säger att när en kvinnas fall prövas i rätten uppkommer i högre grad parametrar som rör hennes omgivande miljö vilket indirekt kan tolkas som om hon är ett offer för olyckliga omständigheter. Anledningen till varför hon befinner sig i just denna aktuella kontext är således inte något naturligt vilket medför en annan syn på den kvinnliga förbrytaren. Jan berättar att unga killar med alkohol i blodet utgör en majoritet av de rättegångar han dömer i som avser misshandel och olaga hot. Han tror att unga killar söker efter en identitet och måste uppvisa en tuff jargong där våld är accepterat för att lösa konflikter tillsammans med jämgamla kompisar. Detta är enligt Jan väldigt ovanligt bland unga och gamla kvinnor, utan i dessa fall rör det sig oftast om andra mer djupgående spörsmål

som utlöste slaget eller sparken. Även det faktum att grövre brott ger fängelse kan förklara fenomenet enligt Jan, ju grövre våldsbrott, desto större chans till fängelse;

Mäns våld är i regel grövre, det bedöms i
alla fall ofta som relativt allvarligare då
det ger en större fysisk skada, för att
generalisera, då ses det som grov misshandel
istället för misshandel av normalgraden
(Jan, 44).

När en påföljd skall utdelas tas både inre och yttre faktorer i beaktande. Tidigare straffregister och allvarigare art på brottet leder till en större chans för fängelse för både män och kvinnor enligt Jan. Beträffande yttre faktorer såsom social situation och familj, gäller i regel samma sak för män som för kvinnor, nämligen att vårdnad av telningar per automatik spelar en roll för utdelandet av påföljd. Eftersom kvinnor i större utsträckning än män innehar ensam vårdnad av barn kan en möjlig förklaringsmodell till fenomenet vara just detta. Även om kvinnan delar vårdnaden med sin make kan kvinnans roll ses som oumbärlig och således görs en åtskillnad mellan mannens och kvinnans roll både i och utanför rättssalen enligt Jan.

Jan betraktar kvinnorabatten som varken ett juridiskt eller samhälligt problem eftersom allmänheten måste uppleva det som ett problem för att det skall kunna klassas som ett samhälligt problem. Han upplever att de olika bedömningsgrunderna emanerar utifrån relevanta antaganden och verkliga omständigheter. Varje fall skall bedömas individuellt och utifrån varje persons sociala ställning. Är personen ung, ostraffad, förälder, offer, återfallsförbrytare eller uppvisar stor risk för återfall, väger dessa faktorer in för att kunna ge en stringent påföljd. Män uppvisar generellt mer av de frappanta dragen som leder till påföljder som är kommensurabla med deras bakgrund. Detsamma gäller kvinnor, fast här gäller oftast motsatsen vilket avspeglar påföljderna.

Min tredje och sista intervju genomfördes med åklagaren Karin, 48 på telefon. Karin är övertygad om att det existerar en kvinnorabatt i rättsväsendets samtliga instanser, och inbegriper allt ifrån polisens gripande till domens förkunnelse. Detta har hon själv upplevt flertalet gånger i sitt yrkesliv. Anledningen till detta ser Karin främst som en differentiering gällande förväntningar på vad kvinnor gör och inte gör. Kvinnor blir inte häktade i samma utsträckning som män, deras våldshandlingar visar sig oftast vara mer planerade än mäns samt presumtivt lindrigare i fråga om fysiska skador. Dessa fakta bygger på den traditionella synen

på kvinnlighet och skapar en bas, där kvinnliga våldsbrottslingar särbehandlas. Karin berättar om att kvinnor åtalade för våldsbrott icke antas utgöra ett lika stort hot som en manlig dito; ”*Man antar att våldsamma kvinnor inte kan vara så farliga.* Detta utgår delvis ifrån saknaden av samma fysiska styrka som usuelles innehas av män samt avsaknaden av irrationella handlingar eftersom kvinnovåld oftast är planerat och uppkommer som en reaktion på tidigare händelser såsom pressad hemmamiljö eller hot.

Mäns våld är både grövre och farligare, det kanske delvis har att göra med bedömningar som bygger på tradition men hur som haver säger min erfarenhet så [...] en annan faktor har antagligen med å göra om viljan att anmäla våld utövat av en kvinna. Det finns säkert ett stort mörkertal [...] en karl skall kunna freda sig emot en kvinna tycker många tror jag (Karin, 48).

Vidare berättar Karin att hon fortfarande blir förvånad när hon skall besluta om åtal när kvinnor är inblandade i våldsbrott. Hon medger att en ökning tillkommit de senaste åren men ser fortfarande dessa brott som typiska mansbrott, då det flesta personerna är unga, fulla killar på kvällstid. Sålunda kan man tala om undantagsfall, och undantagsfall ger oftast lägre straff eftersom flertalet andra aspekter skall vägas in i bilden. Kvinnors våld beror oftare än mäns på yttre omständigheter som tillslut tvingat kvinnan till våldshandlingen. Dessa faktorer vägs in när straffet skall utdelas och ses ofta som förmildrande. Karin förklarar således att kvinnorabatten är en medveten handling då alla omständigheter är kända när straffet bestäms. Men även om dessa yttre omständigheter skulle uppfyllas kan Karin erinra sig ett antal fall med åtalade kvinnor där hon med säkerhet skulle kunna påstå att påföljden skulle blivit fängelse om dessa varit män. Alla omständigheter pekade på ett frihetsberövande straff men domen blev skyddstillsyn och böter i samtliga fall. Här kan Karin enbart se den dömdes kön som den enda anledningen till valet av påföljd.

Karin upplever inte kvinnorabatten som ett samhällsproblem. Det är enligt Karin av vikt att ta individuell hänsyn i varje fall. Visar det sig sen ett mönster mellan olika grupper av åtalade kan det urskiljas olikheter som inte nödvändigtvis handlar om positiv eller negativ särbehandling utan istället innefattar att vissa grupper i högre grad uppfyller påverkningbara parametrar för utdelandet av påföljden såsom vårdnad av barn eller återfallsrisk. Dock är

Karin medveten om att kvinnor tenderar att undkomma lättare trots avsaknad av dessa parametrar, men vill fortfarande inte ge fenomenet epitetet samhällsproblem.

8. Analys

I detta avsnitt kommer jag att analysera respondenternas svar, tankar och åsikter samt applicera tidigare forskning och teorier på resultatet.

8.1 Därför existerar kvinnorabatten enligt respondenterna

Utav mina respondenters svar, kan jag dra ett antal genomgående konklusioner gällande existensen av kvinnorabatten för våldsbrott. Först och främst ses våldsbrott begångna av kvinnor som undantagsfall, vilket samtliga respondenter anser vara lättare att förlåta. Anledningen till denna förlåtelse är att det ofta finns någon bakomliggande faktor till varför kvinnan handlade som hon gjorde, och det rör sig sällan om händelser som ansetts vara lättprovocerade. Detta medför att kvinnans handling är ett resultat av en exempelvis pressad hemmamiljö, vilket väger in när påföljden skall utdelas. En annan förklaring till kvinnorabatten kan vara att kvinnor betraktas som mindre aggressiva och hotfulla gentemot samhället. Denna förklaringsmodell inbegriper bristen på fysisk styrka hos kvinnor jämfört med männen, vilket innebär att de fysiska skadorna och brottets karaktär inte blir den samma, vilket i sin tur medför en annan bedömning – misshandel av normalgraden istället för grov misshandel -, vilket ger en lindrigare påföljd. Mäns våld är oftast grövre och de tenderar att i högre grad återfalla i brott, enligt respondenterna. Även det faktumet att yttre omständigheter vägs in i utdelandet av påföljd påverkar kvinnans chans att erhålla en lindrigare påföljd. Dessa omständigheter gäller också för män, men eftersom kvinnan oftast har ensam vårdnad när detta är fallet, innebär det att frihetsberövande åtgärder är ovanliga för ensamma mödrar. I huvudsak berörs livssituationen mer för kvinnor än för män när de står åtalade. Detta kan enligt en respondent ha att göra med traditionen om vad som är manligt och kvinnligt, där de kvinnliga dragen anses kommensurabla med mjukhet och omsorg. Man söker helt enkelt efter möjliga förklaringar till varför kvinnan handlade som hon gjorde istället för att sanktionera ett avvikande beteende som oftast görs i fråga om manliga brottslingar.

8.2 Kvinnorabatten som samhällsproblem?

Ingen av de deltagande respondenterna anser att den rådande existensen av kvinnorabatt skall betraktas som ett samhälligt problem. Den gemensamma nämnaren för motiveringen till varför kvinnorabatten ej skall uppfattas som ett samhälligt problem är att varje fall måste granskas individuellt och att varje förmildrande eller betungande omständighet måste vägas in i respektive fall. Det visar sig då att kvinnor i högre grad uppfyller förlåtande parametrar medan män i större utsträckning tenderar att besitta betungande variabler. Som respondenterna påpekat existerar fortfarande en viss kvinnorabatt trots uppfyllandet av dessa parametrar, men inte i den utsträckningen som det gör är värt att kalla det för ett samhällsproblem. En annan uppfattning kring varför detta ej skall ses som samhälligt problem, är att samhälliga problem allt som oftast innehar ett folkligt och medialt intresse. En av respondenterna är villig att benämna kvinnorabatten som ett juridiskt problem, men att därifrån – utifrån viss yrkesgrupps termer och tankemönster – dra upp det till ett samhälligt problem, känns nu i efterhand som storm i ett vattenglas.

8.3 Resultatet applicerat på tidigare forskning

Vid ett jämförande mellan den tidigare forskningen på området och de svar som respondenterna uppgett finns en påtaglig överensstämmelse. Först och främst handlar det om synen på vad som betraktas som manligt och kvinnligt, vilket jag återkommer med i nästkommande punkt. Därefter följer en rad parametrar som visar varför kvinnorabatten existerar för vissa former av våldsbrott. Respondenterna och den tidigare gjorda forskningen är slående överens om att kvinnor innehar en lägre grad av de egenskaper och färdigheter som ökar risken för frihetsberövande påföljder såsom impulsiva aggressioner, ”bevisandet” av till könet hörande förväntningar gentemot umgängeskretsar samt synen på våldshandlingar som ett legitimt verktyg för upprättelse eller påverkan. De har oftare än män vårdnad om barn – vilket per automatik påverkar påföljden -, de uppvisar generellt sett mjukare karaktärsdrag, dem innehar statistiskt sett en mindre risk för återfall samt ses de fåtal våldsutövningarna som respons på en stressad förgående situation, oftast i hemmiljö. Kvinnors våld drabbar i betydligt högre grad närstående personer, vilket ses som en minskad risk gentemot samhället, eftersom deras tilltag generellt sett inte blossar upp utan en större anledning relaterat mot männens tilltag.

8.4 Resultatet applicerat på könsrollsteorierna

Denna uppsats har visat att kvinnorabatten till största del beror på avsaknaden och innehavet av vissa samhälliga parametrar och karaktärsdrag. Dock visar dels resultatet, dels den tidigare forskningen att detta allena inte kan förklara samtliga fall. Den andra stora möjliga förklaringsmodulen till detta är just synen – grundat på traditionen – om vad som skall betraktas som manligt eller kvinnligt. I analogi med Chodorow och Giddens anger mina respondenter att man bör ställa frågan om vad som förväntas av en man och en kvinna i olika samhälliga kontexter, det vill säga vad förknippas kvinnan med? Ett bra exempel kan vara begreppet omvårdnad som inte enbart är något som förknippas med en moder, utan är något som är epitet för hela kvinnligheten trots avsaknaden av egna barn. Precis som Chodorow hävdar, poängterar också respondenterna att synen på kvinnan och de tillhörande egenskaperna som medföljder, härrör från traditionella normer och värderingar som ligger djupt rotade i betraktarens ögon. De allra flesta har tankar och erfarenheter om manliga och kvinnliga egenskaper som direkt och indirekt formar ens uppfattning. Den är direkt på det viset eftersom det innebär vissa frågor eller angreppssätt till problemet (exempelvis frågor om vårdnad av barn eller om hur hemmiljön ser ut) medan resultatet av de direkta frågorna och angreppssätten mynnar ut i det som kan uppfattas indirekt, nämligen att den lägger ribban för hur åtalet läggs upp och sedermera hur påföljden ser ut. Således kan denna traditionella syn vara en möjlig förklaringsmodell till varför kvinnorabatten existerar trots att avsaknaden av de tidigare nämnda förlåtande omständigheterna inte uppfylls.

9. Diskussion

Sammanfattningsvis går det nu att påstå genom de deltagande respondenternas svar att kvinnor inte förväntas begå brott, allra minst våldsbrott. Bilden av kvinnliga brottslingar är inte kommensurabel med bilden av manliga brottslingar, vilket har visats under denna uppsats. Kvinnor har andra förväntningar på sig från alla möjliga samhälliga håll, allt ifrån de tidiga levnadsåren till de kommande händelserna av olika karaktär senare under livet. Detta skapar en viss divergens i påföljderna för män och kvinnor trots att dem kan ha nästan identiska bakgrunder och levnadsvillkor. Det skall självfallet tilläggas att detta inte hör till vanligheterna, men likväl existerar det, och således har det varit av vikt att belysa detta eftersatta område i denna d-uppsats.

Det kan nu i efterhand konstateras att påföljderna för allvarigare typer av våldsbrott såsom rån, dråp och mord inte skiljer sig könen emellan. I denna uppsats inledning beskrevs ett fall

som delvis fungerade som en inledande väg för läsarna av denna uppsats, men delvis också ställde en konkret fråga, nämligen om en man skulle erhållit samma påföljd som kvinnan i fråga. Detta är givetvis svårt att med full säkerhet uttala sig om detta fall, men utav den tidigare forskningen och de deltagande respondenternas svar bör svaret vara ”nej”. Inget pekar på att kvinnorabatten existerar för dessa typer av allvarliga brott och detta fall bör betraktas som ett undantagsfall.

Personligen tror jag att den tidigare forskningen tillsammans med respondenternas svar förklarar detta givna fenomen mycket väl. Det existerar en kvinnorabatt gällande påföljderna för våldsbrott som dels beror på avsaknaden och innehavet av vissa samhälliga parametrar och karaktärsdrag, dels beror på den traditionella synen på vad som är manligt och kvinnligt. Dock tror jag att dessa samhälliga parametrar och karaktärsdrag delvis är en spegelbild av traditionella förväntningar om hur mannens och kvinnans ”roller skall spelas” i ett samhälle. Jag tror att fler kvinnor än män har vårdnaden om barnen delvis beroende på att dem förväntas ha det. Visst existerar det en medfödd skillnad könen emellan, men jag tror inte att denna medfödda divergens ensam kan förklara könsens uppfostran och uppträdande.

Något som jag finner frappant är att ingen av respondenterna betraktar kvinnorabatten som ett problem. Att skriva upp det till ett samhällsproblem finner jag nu i efterhand som överilut. Trots denna felaktiga etikettering förvånar det mig att tidigare forskning och deltagande respondenter ser lättvindigt på detta fenomen. Jag kan inte låta bli att undra om denna rabatt gällt någon annan grupp eller kön, hade det setts annorlunda på? Uppenbarligen är det ganska problemfritt att vissa kan erhålla straff lindringar, men vilka gäller det inte för? Detta är ett område som vara riktigt intressant att följa upp i en annan undersökning.

För övrigt är jag nöjd med denna uppsats utformning, tillvägagångssättet och resultatet. Jag anser att mitt uppnådda resultat inbegriper både en hög validitet och reliabilitet. Anledningen till detta är att det finns ett stort överensstämmande mellan teori och empiriplanet och att det råder en redig analogi respondenterna emellan, vilket tyder på ett stringent genomfört arbete och en tillfredsställande konstatering gällande uppsatsens frågeställning. Beträffande uppsatsens generaliserbarhet, skall det tilläggas att ett större antal respondenter hade medfört en ökad chans för att kunna generalisera undersökningens resultat. Dock satte tidsbegränsningar och dylikt stopp för en ökad skara respondenter, men jag finner likväl undersökningens resultat som tillfredsställande.

Den tidigare forskningen och val av teorier finner jag nu i efterhand som lysande. De kunde belysa och förklara min frågeställning på ett lyckat sätt samt berika min egen förförståelse för

fenomenet. Även valet av kvalitativ ansatts som metodologiskt verktyg känns nu i efterhand som ett lyckat val. Den gav mig chansen att på ett stringent och djuplodande sätt närma mig respondenterna i min jakt på deras kunskap.

Avslutningsvis, vad går det att säga kring uppsatsens titel, ”*Rätt eller orätt i rätten*”? Enligt de deltagande respondenterna finns det fog för att göra denna marginella åtskillnad könen emellan beträffande påföljderna, även om de på pappret påminner om varandra. Personligen var jag väldigt skeptisk i början av denna uppsats till denna kvinnorabatt, jag tänkte brott som brott, oavsett vem som begått dem. Nu i efterhand finner jag denna företeelse som godtagbar, då det finns många faktorer som avgör påföljden. Detta fenomen skall nog inte betraktas som alltför orättvist då det finns andra arenor i samhället där rollerna är motsatta. Antagligen är det mer rätt än orätt i rätten.

10. Referenslista

Becker, H.S. (1998), *Tricks of the trade – how to think about research while you're doing it.* USA; The University of Chicago Press

Chodorow, N. (1995), *Femininum – Maskulinum.* Finland; WSOY

Diesen, C. (2005), *Likhet inför lagen.* Falun; Scandbook

Giddens, A. (2003), *Sociologi.* Lund: Studentlitteratur

Halvorsen, K. (1992), *Samhällsvetenskaplig metod.* Lund: Studentlitteratur

Holme, I.M & Solvang, B.K. (1997), *Forskningsmetodik.* Lund: Studentlitteratur

Kvale, S. (1997), *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur

Merriam, B.S. (1994), *Fallstudien som forskningsmetod.* Lund: Studentlitteratur

Sveningsson, M, Lövheim, M, Bergquist, M. (2003), *Att fånga nätet.* Lund: Studentlitteratur

Thompson Fakta AB (2006), *Sveriges Lagar.* Göteborg; Elanders Infologistics Väst AB

Walldén, M (2000), *Kvinnor och brott.* Stockholm; Sociologiska Institutionen

Wiklund, G, (1990), *Kvinnor och brott.* Stockholm; Gotab

Åklagarmyndigheten, (2007), *Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott.* Stockholm; Edita AB

Intervjuguide

Bilaga 1

- Redogörelse kring uppsatsens syfte och tidigare forskning.
- Berätta om din egen roll i rättsprocessen.
- Egna erfarenheter kring kvinnor och brott.
- Skillnad på manliga och kvinnliga brottslingar.
- Kvinnorabatt och våldsbrott.
- Synen på kvinnan, primärt som kvinna och sekundärt som brottsling?
- "Förlåts" kvinnor som begått brott lättare?
- Kvinnors lägre straff relaterat till samhällsproblem,
- Män, hot mot samhället i större utsträckning?
- Övriga synpunkter och tillägg från respondenten.

